

Przeglądy magazynów bibliotecznych podstawą profilaktyki konserwatorskiej

DOI: 10.36155/NK.20.00001

Ewa Potrzebnicka

<https://orcid.org/0000-0002-1801-9696>

notes 20_2018
konserwatorski

Summary: Ewa Potrzebnicka, *Inspections of Library Storage Space as a Fundament of Preventive Conservation*

Preventive conservation of library materials during their storage and sharing is one of the most important tasks of librarians and conservators who supervise the holdings. Whether incorporated into the National Heritage Collections or not, all libraries that have collections of exceptional value and significance to the national heritage should follow the same protection guidelines.

The article presents a system of inspecting library storage space of the National Library of Poland that was developed by its Institute for Conservation of Library Collections. The system involves regular (yearly) on-site inspections by a dedicated committee of all elements connected with storing the holdings.

Conservation guidelines have been set out for the National Library of Poland's employees who work with original library materials temporarily extracted from the store rooms (for cataloguing, inventorying, adding shelfmarks and security tags, digitization, sharing and lending out for expositions etc.) in the document *Zasady właściwego postępowania z materiałami bibliotecznymi poza magazynami bibliotecznymi Biblioteki Narodowej* [Rules of proper handling of library materials outside the National Library of Poland's storage rooms].

A compulsory course in chosen aspects of preventive conservation was prepared and held by the specialists from the aforementioned Institute. At the end of the article one can find a selection of basic publications in Polish concerning preventive conservation and protective conservation.

Wybrane wskaźniki ochrony polskich zbiorów bibliotecznych

W Polsce – według danych Głównego Urzędu Statystycznego – w 2017 roku funkcjonowało blisko 9,5 tys. placówek bibliotecznych. Najliczniejszą grupę stanowiły biblioteki publiczne – 7953, biblioteki naukowe – 896 (w tym szkół wyższych), biblioteki fachowe – 294, biblioteki pedagogiczne – 257. Pozostałe typy były reprezentowane w znacznie mniejszym stopniu: biblioteki fachowo-beletrystyczne – 55, biblioteki ośrodków informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej – 21 oraz biblioteki towarzystw naukowych – 13¹. Spadająca w ciągu ostatnich lat liczba bibliotek wpływa na zmniejszanie się zasobów bibliotecznych w Polsce. Pomimo takiej tendencji stan księgozbioru w 2017 roku utrzymywał się na wysokim poziomie i wynosił 128 357 077 woluminów. Świadczy to o wysokim, przewyższającym standardy Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich (International Federation of Library Associations and Institutions – IFLA), wskaźniku zasobności placówek². Pomimo spadających także innych wskaźników oceny działalności bibliotek, takich jak:

1 <https://www.bn.org.pl/projekty/raporty-bn/stan-bibliotek-w-polsce/stan-bibliotek-w-polsce-2017> *Stan bibliotek w Polsce objętych badaniem Głównego Urzędu Statystycznego – 2017 r.*, oprac. B. Budyńska, M. Jezierska, Pracownia Bibliotekoznawstwa IKiCZ BN, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2018, s. 1. (Materiał został opracowany na podstawie danych liczbowych pozyskanych z GUS oraz analiz opisowych funkcjonowania bibliotek publicznych przygotowanych przez wojewódzkie biblioteki publiczne na potrzeby MKiDN. Spośród nich tylko działalność bibliotek szkolnych objęta jest systematyczną rejestracją poprzez System Informacji Oświatowej prowadzony przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Poza badaniem GUS pozostają np. biblioteki szkolne, kościelne, parafialne, więzienne, wojskowo-oświatowe).

2 Tamże, s. 5.

liczba czytelników, wykorzystanie zbiorów bibliotecznych oraz wypożyczenia ich na zewnątrz, wciąż plasują się one powyżej zaleceń IFLA³. W 2017 roku czytelnicy bibliotek publicznych w Polsce wypożyczyli na zewnątrz lub skorzystali na miejscu z ponad 120 milionów jednostek inwentarzowych zbiorów bibliotecznych. Przytoczone tu dane liczbowe dotyczące dwóch wskaźników: zasobności księgozbiorów oraz wykorzystywania materiałów bibliotecznych, które w Polsce przewyższają zalecenia IFLA, mają właśnie z powodu przekroczonych wskaźników ogromne znaczenie dla działań związanych z profilaktyką ochrony zbiorów podczas ich przechowywania i udostępniania. Liczby mówią same za siebie: tylko niespełna 8 milionów jednostek inwentarzowych przez cały rok pozostawało w magazynach bibliotecznych, natomiast aż 120 milionów książek, gazet oraz innego rodzaju materiałów bibliotecznych opuszczało magazyny, czyli miejsca za założenia najbezpieczniejsze pod każdym względem dla zbiorów. Zachowanie równowagi między efektywnym udostępnianiem a ochroną zbiorów wymaga od biblioteki wytypowania jednostek inwentarzowych, które zgodnie z ustawą o ochronie zabytków⁴ i ustawą o bibliotekach⁵ będą podlegały szczególnej ochronie. Zbiory biblioteczne o wyjątkowej wartości i znaczeniu dla dziedzictwa narodowego, spełniające co najmniej jedno z następujących kryteriów:

- posiadają wartość historyczną;
- posiadają wartość dla nauki;
- posiadają wartość dla kultury;
- posiadają wartość artystyczną,

należy chronić zgodnie z przepisami wykonawczymi do ustawy o bibliotekach⁶. Niezależnie od dokonania aktu rejestracji w narodowym zasobie bibliotecznym,

³ Tamże, s. 19.

⁴ Dz.U. z dnia 18 listopada 2017 r., ustawa o ochronie zabytków, poz. 2187, art. 6.2.e) „materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. z 2012 r. poz. 642 i 908, z 2013 r. poz. 829 oraz z 2017 r. poz. 60 i 1086).

⁵ Dz.U. z dnia 27 czerwca 1997 r., ustawa o bibliotekach (Dz.U. z 2012 r. poz. 642 i 908, z 2013 r. poz. 829 oraz z 2017 r. poz. 60 i 1086), art. 6.

⁶ Rozporządzenie MKiDN z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie NZB (Dz.U. 2012 poz. 797), § 8.

wszystkie biblioteki mające materiały biblioteczne o wyjątkowej wartości i znaczeniu dla dziedzictwa narodowego⁷ powinny przestrzegać tych samych zasad ochrony. Przywołane wyżej przepisy⁸ obowiązujące dla narodowego zasobu bibliotecznego obligują do:

- prowadzenia ewidencji elektronicznej wykonywanej zgodnie z rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego⁹;
- sporządzania planu ochrony zbiorów zaliczanych do narodowego zasobu;
- wykonywania szczególnej ochrony polegającej na zapewnieniu bezpiecznych dla danego rodzaju materiałów bibliotecznych warunków w zakresie:
 - 1) przechowywania,
 - 2) kopiowania i utrwalania na informatycznych nośnikach danych,
 - 3) udostępniania w celach naukowych albo ekspozycyjnych – które nie spowodują pogorszenia stanu zachowania materiałów lub uniemożliwią ich zniszczenie lub kradzież.

Podane w rozporządzeniu zasady ochrony i opieki nad materiałami bibliotecznymi zaliczonymi do narodowego zasobu bibliotecznego stanowią zestaw zagadnień występujących w obszarze konserwacji zabezpieczającej¹⁰, tj. działań pośrednio odnoszących się do egzemplarzy w księgozbiorach, a bezpośrednio – do miejsc i warunków ich przechowywania oraz funkcjonujących procedur.

⁷ Dz.U. z dnia 27 czerwca 1997 r., ustawa o bibliotekach (Dz.U. z 2012 r. poz. 642 i 908, z 2013 r. poz. 829 oraz z 2017 r. poz. 60 i 1086), Art. 6. –

1. Zbiory bibliotek mające wyjątkową wartość i znaczenie dla dziedzictwa narodowego stanowią, w całości lub części, narodowy zasób biblioteczny.

2. Narodowy zasób biblioteczny podlega szczególnej ochronie.

⁸ Rozporządzenie MKiDN z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie NZB (Dz.U. 2012 poz. 797), § 8.

⁹ Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 29 października 2008 r. w sprawie sposobu ewidencji materiałów bibliotecznych (Dz. U. Nr 205, poz. 1283).

¹⁰ M. Bochenek, A. Michaś-Bailey, *Transformacje w zawodzie konserwatora materiałów archiwalnych – zabezpieczanie i profilaktyka*, „Notes Konserwatorski” 2014, nr 16, Biblioteka Narodowa, s. 7–17.

System kontrolowania magazynów bibliotecznych w Bibliotece Narodowej

W lipcu 2012 roku na mocy rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego¹¹ część zbiorów Biblioteki Narodowej oraz Biblioteki Jagiellońskiej zaliczono do narodowego zasobu bibliotecznego. Dla Biblioteki Narodowej określone w przepisach wymogi oznaczają permanentne otaczanie szczególną ochroną 5 milionów egzemplarzy różnych kategorii materiałów bibliotecznych przechowywanych w magazynach bibliotecznych, zajmujących powierzchnię ponad 10 tysięcy m². Egzemplarze tworzące narodowy zasób biblioteczny podlegają konserwacji zabezpieczającej, która uwzględnia wszystkie czynniki wpływające na stan zachowania zbiorów: stan techniczny budynku, szczególnie instalacji centralnego ogrzewania, wodno-kanalizacyjnych, elektrycznych, rodzaj oraz liczba okien, zabezpieczenie zbiorów przed światłem, oświetlenie, lokalizacja magazynu, rodzaj wyposażenia, opakowań ochronnych, sposób ułożenia materiałów bibliotecznych, warunki mikrobiologiczne i klimatyczne, zanieczyszczenia powietrza, badania stanu zachowania zbiorów, dokumentacja konserwatorska, procedury udostępniania zbiorów, praca ze zbiorami, digitalizacja itp.

Angielski termin *preventive conservation*, tłumaczony jako konserwacja zabezpieczająca czy też zachowawcza, oznacza popularne i od dawna stosowane określenie profilaktyka¹², której zasady od kilku dziesięcioleci szczegółowo omawiane były w literaturze fachowej, dostępnej w języku polskim¹³. Wytyczne do zapewniania właściwych warunków materiałom bibliotecznym przechowywanym w magazynach bibliotecznych zawierają normy ISO, wśród których norma nr 11799 „Informacja i dokumentacja – wymagania dotyczące warunków

11 Tamże, s. 8.

12 Tamże, s. 9.

13 Zob. *Bibliografia* – podstawowe publikacje w języku polskim, dotyczące profilaktyki konserwatorskiej.

przechowywania materiałów archiwalnych i bibliotecznych” wymienia wiele innych wcześniej wydanych norm z zakresu przechowywania i ochrony papieru, fotografii, taśm filmowych, poliestrowych, magnetycznych i dysków optycznych¹⁴. Warto również przytoczyć – nadal aktualne i często cytowane – zalecenia IFLA dotyczące opieki i sposobu obchodzenia się z materiałami bibliotecznymi, opracowane przez Edwarda Adcocka we współpracy z Marie-Thérèse Varlamoff i Virginie Kremp¹⁵. To ważne dla ochrony zbiorów opracowanie, wydane w 1998 roku, już w roku następnym zostało przetłumaczone na język polski przez Bibliotekę Uniwersytecką we Wrocławiu¹⁶. Z ostatnich lat szczególnie polecam artykuł Małgorzaty Bochenek i Anny Michaś-Bailey, podsumowujący drogę do konserwacji zachowawczej amerykańskich i europejskich ośrodków uniwersyteckich, które realizowały programy oraz edukowały specjalistów w zakresie ochrony zbiorów i konserwacji zabezpieczającej¹⁷.

W mojej ocenie – wynikającej zarówno ze znajomości literatury przedmiotu, jak również z wieloletniej praktyki opiekuna wielomilionowego

14 PN-ISO 11799 Informacja i dokumentacja – wymagania dotyczące warunków przechowywania materiałów archiwalnych i bibliotecznych (opracowana przez Komitet Techniczny nr 242 ds. Informacji i Dokumentacji i zatwierdzona przez Prezesa PKN dnia 29 maja 2006 roku. Jest tłumaczeniem angielskiej wersji Normy Międzynarodowej ISO 11799 z 2003 roku. W normie określono cechy charakterystyczne magazynów ogólnego przeznaczenia, użytkowanych do długoterminowego przechowywania zbiorów) ISO 11799:2015 INFORMATION AND DOCUMENTATION – DOCUMENT STORAGE REQUIREMENTS FOR ARCHIVE AND LIBRARY MATERIALS, [HTTPS://WWW.ISO.ORG/STANDARD/63810.HTML](https://www.iso.org/standard/63810.html) (dostęp: 13.08.2019 r.)

15 *IFLA Principles for the Care and Handling of Library Material*, compiled and edited by Edward P. Adcock with the assistance of Marie-Thérèse Varlamoff and Virginie Kremp, Publisher: Paris: IFLA PAC, Washington DR: CLIR, 1998.

16 *Ochrona i przechowywanie zbiorów, Zalecenia IFLA w kwestii opieki i obchodzenia się z materiałami bibliotecznymi*, oprac. E. P. Adcock, współpraca M.-T. Varlamoff i Virginie Kremp, red. A. Ładomirski, tłum. B. Rek, BUW, Wrocław 1999.

17 Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 29 października 2008 r. w sprawie sposobu ewidencji materiałów bibliotecznych (Dz. U. Nr 205, poz. 1283).

księgozbioru – przeprowadzanie konserwacji zabezpieczającej jest fundamentem ochrony zbiorów.

Każdy rodzaj materiału bibliotecznego, a w szczególności egzemplarze przeznaczone do przechowywania wieczystego najwięcej czasu spędzają na półkach magazynowych, a warunki gromadzenia zbiorów w magazynie mają decydujący wpływ na stan ich zachowania. Dlatego też działania wielu służb bibliotecznych – w tym konserwatorskich – powinny skupiać się na tworzeniu w magazynach warunków nie powodujących pogorszenia stanu zachowania zbiorów oraz stałym monitorowaniu czystości mikrobiologicznej powietrza, parametrów klimatu, zabezpieczeń na wypadek pożaru i kradzieży).

W celu utrzymania cyklicznego (jeden raz w roku) nadzoru nad jakością warunków przechowywania zbiorów, w Bibliotece Narodowej wprowadzono zarządzenie Dyrektora w sprawie wzorów kart informacyjnych¹⁸, odnoszących się do zagadnień związanych z ochroną zbiorów przechowywanych w magazynach. Zespół specjalistów powołany do przeprowadzenia przeglądów magazynów bibliotecznych (nie mylić z przeglądami zbiorów!) wykonuje – zgodnie z opracowaną procedurą – w ciągu około trzech miesięcy kontrolę każdego pomieszczenia magazynowego (łącznie ponad 20 tys. m²). Sprawdzane jest prawidłowe funkcjonowanie wszystkich elementów mających wpływ na warunki przechowywania materiałów bibliotecznych zaliczanych do NZB oraz drugiego egzemplarza (materiał biblioteczny użytkowy).

Ustalono trzy wzory kart informacyjnych, w których zgrupowano kategorie zagadnień związanych z przechowywaniem zbiorów w magazynach bibliotecznych. Szczegółowe wypełnienie każdego formularza umożliwi uzyskanie pełnego obrazu określonego typu zbiorów, obowiązujących dla nich procedur, aktualnych warunków, w jakich są przechowywane oraz pozwala na sformułowanie wniosków dotyczących poprawy stanu ich zachowania i warunków gromadzenia.

¹⁸ Zarządzenie Dyrektora BN nr 148/2016 w sprawie przeglądów wszystkich magazynów bibliotecznych, wprowadzone dnia 10 listopada 2016 r.

Karta nr 1 (Załącznik Nr 1) dotyczy wyłącznie informacji o przechowywanym zasobie i procedurach mających znaczenie dla ochrony zbioru. Formularz wypełniana kierownik komórki organizacyjnej przechowującej zbiory, który zobowiązany jest do przedstawienia aktualnych danych odnoszących się do gromadzonych materiałów bibliotecznych, organizacji pracy ze zbiorami oraz współpracy ze służbami konserwatorskimi czy innymi komórkami zaangażowanymi w prace z zasobem.

Karta nr 2 (Załącznik Nr 2) zawiera informacje wynikające z autopsji pomieszczenia magazynowego przeprowadzanej w obecności kierownika komórki organizacyjnej, który wprowadza do magazynu zespół składający się z Pełnomocnika Dyrektora Biblioteki Narodowej do spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego, szefa Służby Ochrony, kierownika Zakładu Inwestycji i Remontów, kierownika Instytutu Konserwacji Zbiorów Bibliotecznych oraz osób pracujących na samodzielnych stanowiskach: Pełnomocnika Dyrektora Biblioteki Narodowej ds. bezpieczeństwa oraz głównego specjalisty ds. ochrony przeciwpożarowej. Do poszczególnych rubryk formularza wprowadza się dane określające parametry techniczne pomieszczenia oraz wyposażenia magazynu, które mają wpływ na warunki przechowywania zbiorów.

Karta nr 3 (Załącznik Nr 3), wypełniana przez każdego ze specjalistów biorących udział w przeglądzie, zawiera – zgodnie z kompetencjami – indywidualną ocenę merytoryczną każdego magazynu przeznaczanego dla określonej kategorii materiałów bibliotecznych oraz wnioski dotyczące zmian koniecznych do przeprowadzenia w magazynach w celu poprawienia warunków przechowywania zbiorów. Nadzór nad wykonaniem obowiązków wynikających z zarządzenia Dyrektora BN nr 148/2016 sprawuje Pełnomocnik Dyrektora Biblioteki Narodowej do spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego.

Dokumentacja zgromadzona w wyniku przeglądów magazynowych zawiera wskazania działań koniecznych do rozważenia i uwzględnienia w planach wykonawczych kolejnego roku budżetowego i jest udostępniona osobom odpowiedzialnym za realizację odpowiednich zadań.

Wykonywane w Bibliotece Narodowej przeglądy skutkują przestrzeganiem wymogów dotyczących porządku, właściwego rozmieszczenia zbiorów, wymiany lub wprowadzania nowych opakowań ochronnych oraz większą znajomością przestrzeni magazynowych przez służby ochrony, obsługi technicznej i zabezpieczeń przeciwpożarowych, a co za tym idzie – skutecznością działań.

Dla pracowników Biblioteki Narodowej, zajmujących się oryginałami materiałów bibliotecznych, czasowo znajdującymi się poza magazynem (w czasie opracowania, wpisywania do inwentarza, nadawania ustalonych oznaczeń i zabezpieczeń, digitalizacji, udostępniania i wypożyczania na wystawy itp.) wprowadzono zalecenia konserwatorskie: *Zasady właściwego postępowania z materiałami bibliotecznymi poza magazynami bibliotecznymi Biblioteki Narodowej* (Załącznik Nr 4) oraz przygotowano obowiązkowe szkolenie z wybranych zagadnień konserwacji zachowawczej, prowadzone przez pracowników Instytutu Konserwacji Zbiorów Bibliotecznych. Kierownicy komórek organizacyjnych, w których okresowo poza magazynem przechowywane są materiały biblioteczne Biblioteki Narodowej odpowiadają za stosowanie zasad i zaliczenie szkolenia.

Zakończenie – propozycja wykorzystania przedstawionych procedur w innych dużych bibliotekach w Polsce

Niniejszy artykuł powstał z myślą o upowszechnieniu w polskich bibliotekach wprowadzonych w Bibliotece Narodowej procedur z zakresu profilaktyki konserwatorskiej lub inaczej – konserwacji zabezpieczającej, która w aspekcie zarządzania zbiorami jest elementem kluczowym, przynoszącym wymierne skutki dla ochrony zbiorów.

Warte popularyzowania w polskich bibliotekach są również zalecenia konserwatorskie, określające metody właściwego postępowania z materiałami bibliotecznymi poza magazynami bibliotecznymi. Zawarte w nich podstawowe, a często niestety bagatelizowane wskazania, dotyczą sposobu wykonywania

pracy, warunków mikrobiologicznych i higieny w pokoju biurowym, w którym okresowo znajdują się cenne obiekty.

Zalecenia dotyczą wszystkich materiałów bibliotecznych, które mają wyjątkową wartość, ponieważ biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego¹⁹.

Załącznik Nr 1

do zarządzenia nr 148/2016

Dyrektora Biblioteki Narodowej

z dnia 10 listopada 2016 r.

Data 20 roku

Karta informacyjna

dotycząca przechowywanych zbiorów

Nazwa komórki organizacyjnej

Miejsce przechowywania materiałów bibliotecznych ul. budynek

.....

Numery magazynów:.....

Stan zbiorów na dzień 31 grudnia 20 roku:

Ogółem w tym zaliczone do NZB

¹⁹ Dz.U. z dnia 27 czerwca 1997 r., wyd. cyt., art. 3.

Lp.	Rodzaj działalności	Informacja
1.	Znakowanie zbiorów: a/ stemplowanie, b/ kod kreskowy (samoprzylepny) c/ wklejanie paska magnetycznego d/ wpisywanie sygnatury ołówkiem e/ nalepka f/ inne	☐ tak ☐ nie ☐ tak ☐ nie ☐ tak ☐ nie ☐ tak ☐ nie ☐ tak ☐ nie jeśli TAK – to jakie:
2.	Czy otwieranie i zamykanie magazynów odbywa się zgodnie z procedurą ustaloną w	☐ tak ☐ nie
3.	Miejsce udostępniania zbiorów dla czytelników	☐ Czytelnia ☐ Czytelnia udostępnianie prezencyjne w komórce organizacyjnej
4.	Na jaki okres materiały biblioteczne są użyczane z magazynu do udostępniania w czytelni	Nagodzin Na dni..... Uwagi:
5.	Czy materiały biblioteczne są typowane do dezynfekcji	☐ tak ☐ nie Jeśli nie, podaj przyczynę
6.	W jaki sposób materiały wskazujące na skażenie mikrobiologiczne są izolowanie od czystych Czy natychmiast przekazywane są do odkażenia ☐ tak ☐ nie
7.	Czy stosowane są opakowania ochronne	☐ tak ☐ nie zbiory opakowane właściwie% zbiory wymagające zmiany opakowania% zbiory wymagające opakowania% UWAGI:

Lp.	Rodzaj działalności	Informacja
8.	Czy nadzór nad pracownikami innych komórek BN podczas prac w magazynach został uwzględniony w zakresach obowiązków pracowników magazynowych	☐ tak podaj liczbę ☐ nie podaj liczbę UWAGI:
9.	<ul style="list-style-type: none"> • Typowanie i przekazywanie zbiorów do • digitalizacji • konserwacji tradycyjnej • konserwacji masowej Czy odbywa się: <ul style="list-style-type: none"> • wg planu komórki • ze względu na: 	☐ tak ☐ nie rocznie (liczba) ☐ tak ☐ nie rocznie (liczba) ☐ tak ☐ nie rocznie (liczba) ☐ tak ☐ nie
10.	Czy magazyn posiada rezerwę na wpływy: Potrzeby w tym zakresie:	☐ tak ☐ nie jeśli tak, określ na ile lat Jeśli nie, określ potrzeby na 5 lat metrów bieżących półek komód Inne
11.	Typowanie najcenniejszych zbiorów	☐ tak ☐ nie jeśli tak, proszę podać liczbę obiektów Planowanych do włączenia w kolejnym roku UWAGI:
12.	Czy magazyn posiada zabezpieczenia na wypadek szczególnych zagrożeń:	☐ tak ☐ nie jeśli tak, wymień jakie

Załącznik Nr 2

do zarządzenia nr 148/2016

Dyrektora Biblioteki Narodowej

z dnia 10 listopada 2016 r.

Karta informacyjna magazynu Nr

Data wykonania przeglądu:

Lp.	Zagadnienie	Informacja
1.	Lokalizacja (kondygnacja)	
2.	Powierzchnia / wymiary podłogi	
3.	Materiał podłogi i ewentualnie pokrycia	
4.	Obecność / rodzaj podsufitek	
5.	Oświetlenie: Rodzaj Liczba
6.	Przegląd instalacji elektrycznej	Data ostatniego przeglądu
7.	Obecność instalacji wodnych:	☐ tak ☐ nie jeśli tak, wymień rodzaj Data ostatniego przeglądu
8.	Drzwi: Rodzaj Liczba Zabezpieczenia Klasa odporności wg PN Zamek – klasa odporności wg PN ☐ plomby ☐ zabezpieczenia elektroniczne
9.	Okna: Rodzaj Liczba Zabezpieczenia Klasa odporności wg PN ☐ kraty ☐ zabezpieczenia elektroniczne
10.	System alarmowy: Typ i liczba czujek Klasa systemu wg PN Kamery – liczba

Lp.	Zagadnienie	Informacja
11.	Ochrona przeciwpożarowa: System sygnalizacji pożaru (SSP) Wydzielenia pożarowe Podręczny sprzęt gaśniczy ☐ drzwi ppoż. ☐ zabezpieczenia przepustów instalacyjnych ☐ rodzaj gaśnic ☐ ilość sprzętu
12.	Wentylacja	☐ naturalna ☐ grawitacyjna ☐ mechaniczna ☐ hybrydowa Data ostatniego przeglądu
13.	Klimatyzacja	☐ tak ☐ nie
14.	Liczba termohigrometrów	
15.	Liczba kostek pomiarowych	
16.	Określić tryb monitorowania klimatu	
17.	Liczba nawilżaczy	
18.	Liczba osuszaczy	
19.	Rodzaje mebli: Odległość mebli od ścian od sufitu	☐ regały przesuwne metalowe ☐ regały metalowe ☐ komody metalowe ☐ szafy metalowe ☐ regały drewniane ☐ komody drewniane ☐ szafy drewniane ☐ inne cm cm Aktualne potrzeby w tym zakresie:
20.	Czystość w magazynach: – odkurzanie zbiorów, – czyszczenie mebli służących do przechowywania zbiorów – czyszczenie podłóg w magazynie	☐ tak ☐ nie częstotliwość ☐ tak ☐ nie częstotliwość ☐ tak ☐ nie częstotliwość UWAGI:

Lp.	Zagadnienie	Informacja
21.	Czy w magazynie znajdują się: rośliny pojemniki z wodą inne sprzęty poza meblami inne	☐ tak ☐ nie ☐ tak ☐ nie ☐ tak ☐ nie jeśli tak, proszę wymienić ☐ pudła ☐ opakowania ochronne
22.	Historia awarii – zalań/zamoczeń/wodą. Podaj daty, miejsce i zasięg	
23.	Czy telefony alarmowe są w widocznym miejscu	☐ tak ☐ nie
24.	Liczba pracowników obecnych w magazynie a/ na jedna zmianę b/ na dwie zmiany Szacunkowa średnia obecność personelu*
25.	UWAGI:	

* orientacyjnie – ile godzin dziennie przebywają pracownicy: np. 6 × 5h, czyli 6 pracowników średnio po 5 godzin dziennie. Proszę oszacować.

Załącznik Nr 3

do zarządzenia nr 148/2016

Dyrektora Biblioteki Narodowej

z dnia 10 listopada 2016 r.

Karta oceny magazynu bibliotecznego Nr W zakładzie

Data

Nazwa komórki	Ocena magazynu Do przechowywania materiałów bibliotecznych	Wnioski dotyczące magazynu do przechowywania materiałów bibliotecznych	Podpis
Szef Służby Ochrony			
Stanowisko ds. ochrony przeciwpożarowej			
Stanowisko ds. obronnych i zarządzania kryzysowego			
Kierownik konserwacji			
Kierownik Komórki org. zajmującej się inwestycjami i remontami			

Załącznik Nr 4

Zasady właściwego postępowania z materiałami bibliotecznymi poza magazynami bibliotecznymi Biblioteki Narodowej

Zalecenia ogólne:

Pokoje biurowe służące do okresowej pracy z materiałami bibliotecznymi nie muszą spełniać wymagań dotyczących pomieszczeń do długoterminowego przechowywania zbiorów (ISO 11799). Parametry temperatury, wilgotności i oświetlenia w tych pomieszczeniach są dostosowane do pracy pracowników, dlatego czas przechowywania zbiorów w pomieszczeniach biurowych należy skrócić do niezbędnego minimum.

Materiały biblioteczne w pomieszczeniach biurowych powinny być przechowywane w sposób jak najbardziej zbliżony do warunków w magazynie. Warunki panujące w pomieszczeniu nie mogą stwarzać zagrożenia mikrobiologicznego. Aby zapewnić właściwe warunki mikrobiologiczne i higienę w pokoju pracy, nie należy przechowywać w nim produktów żywnościowych, roślin doniczkowych oraz innych materiałów mogących stać się źródłem zakażenia mikrobiologicznego.

W pomieszczeniu przeznaczonym do okresowej pracy z materiałem bibliotecznym **zabrania się** przygotowywania i spożywania posiłków oraz napojów.

Przygotowując się do pracy z materiałami bibliotecznymi, należy dokonać oceny zarówno własnej odzieży, jak i różnych dodatków (np. biżuterii, zegarków itp.) z punktu widzenia możliwości spowodowania uszkodzeń w zbiorach.

Kierownik komórki organizacyjnej, w której okresowo przechowywane są materiały biblioteczne Biblioteki Narodowej odpowiedzialny jest za zorganizowanie pracy oraz procedur przekazywania materiałów bibliotecznych z i do magazynu w sposób maksymalnie ograniczający czas ich znajdowania się poza docelowym miejscem przechowywania. Jeżeli okres wolny od pracy jest dłuższy niż dwa dni, materiały biblioteczne powinny być zwrócone do magazynu.

Zalecenia szczególne:

- pomieszczenie i stanowisko przeznaczone do pracy należy przygotować przed przywiezieniem materiałów bibliotecznych,
- w pomieszczeniu okna należy przysłonić przed bezpośrednio padającym światłem słonecznym,
- pracę z materiałem bibliotecznym wykonywać można na biurku lub stole o stabilnej i gładkiej powierzchni, większej od powierzchni materiału bibliotecznego w pozycji otwartego woluminu,
- miejsce służące do ułożenia materiału bibliotecznego powinno być czyste i wolne od jakichkolwiek innych przedmiotów (w tym innych materiałów bibliotecznych) mogących spowodować zagniecenie, przedarcie, zabrudzenie, zalanie, zamoczenie itp.,
- egzemplarz należy ułożyć płasko, a jeśli konstrukcja materiału bibliotecznego uniemożliwia takie ułożenie, należy zastosować odpowiedniej wysokości podkładki w kształcie klinów (podczas przeglądania materiału należy regulować wysokość podkładek),
- pracę (z wyjątkiem niektórych naukowych opracowań) wykonuje się, korzystając wyłącznie z jednego egzemplarza materiału bibliotecznego, pracę naukową z wykorzystaniem jednocześnie kilku jednostek materiałów bibliotecznych można wykonywać pod warunkiem, że są one ułożone na powierzchni płaskiej pojedynczo, w pozycji otwartego woluminu, przeglądanie materiałów bibliotecznych w pokojach biurowych można wykonywać bez zastosowania rękawiczek lub z zastosowaniem rękawiczek nitrylowych, lateksowych bądź bawełnianych,
- przeglądanie materiałów bibliotecznych bez zastosowania rękawiczek należy wykonywać z bezwzględnym zachowaniem higieny rąk, nie wolno stosować jakichkolwiek kremów,
- materiały biblioteczne udostępniane czytelnikom należy przeglądać wyłącznie w rękawiczkach nitrylowych,
- karty należy przekładać ostrożnie, chwytając papier palcami przy narożnikach lub krawędzi zewnętrznej (nigdy przy grzbiecie), podczas układania

- materiału bibliotecznego i przekładania kart nie wolno trzymać w dłoni jakichkolwiek przedmiotów (np. ołówka),
- nie należy ingerować w materiał biblioteczny (przyciskanie, podkreślanie, przyklejanie itp.),
 - notatki należy wykonywać wyłącznie poza powierzchnią materiału bibliotecznego przy pomocy ołówka lub urządzenia elektronicznego (zabrania się stosowania piór, zakreślaczy, markerów, długopisów itp.),
 - po zakończeniu pracy materiał biblioteczny należy uważnie zamknąć i – jeśli posiada opakowanie ochronne – zapakować, następnie odłożyć na półkę lub wózek biblioteczny,
 - po zakończeniu dnia pracy, przed opuszczeniem pokoju, materiały biblioteczne należy zabezpieczyć przed światłem, uszkodzeniami mechanicznymi, kradzieżą, wodą i pożarem,
 - po zakończeniu działań, materiały biblioteczne należy niezwłocznie zwrócić lub przekazać do magazynu,
 - przemieszczanie materiałów bibliotecznych może się odbywać wyłącznie na specjalistycznych wózkach bibliotecznych.

Bibliografia

IFLA Principles for the Care and Handling of Library Material, compiled and edited by Edward P. Adcock with the assistance of Marie-Thérèse Varlamoff and Virginie Kremp, Publisher: Paris: IFLA PAC, Washington DR: CLIR, 1998.

Ochrona i przechowywanie zbiorów, Zalecenia IFLA w kwestii opieki i obchodzenia się z materiałami bibliotecznymi, oprac. E. P. Adcock, współpraca M.-T. Varlamoff i Virginie Kremp, red. A. Ładomirski, tłum. B. Rek, BUW, Wrocław 1999.

PN-ISO 11799: – wersja polska, Informacja i dokumentacja – Wymagania dotyczące warunków przechowywania materiałów archiwalnych i bibliotecznych, 23.06.2006, KT 242, Informacji i Dokumentacji.

Rozporządzenie MKiDN (Dz.U. 2012 poz. 797) z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie narodowego zasobu bibliotecznego, § 8.

Rozporządzenie MKiDN (Dz. U. Nr 205, poz. 1283) z dnia 29 października 2008 r. w sprawie sposobu ewidencji materiałów bibliotecznych.

Zarządzenie Dyrektora BN nr 148/2016 w sprawie przeglądów wszystkich magazynów bibliotecznych, wprowadzone dnia 10 listopada 2016 r.

Netografia

ISO 11799 : 2015, INFORMATION AND DOCUMENTATION – DOCUMENT STORAGE REQUIREMENTS FOR ARCHIVE AND LIBRARY MATERIALS, <https://www.iso.org/standard/63810.html> (dostęp: 13.08.2019 r.).

Stan bibliotek w Polsce objętych badaniem Głównego Urzędu Statystycznego – 2017 r., oprac. Budyńska Barbara, Jezierska Małgorzata, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2018, s. 1, 19 <https://www.bn.org.pl/projekty/raporty-bn/stan-bibliotek-w-polsce/stan-bibliotek-w-polsce-2017> , (dostęp: 13.08.2019 r.).

Ustawa o bibliotekach (Dz.U. z 1997 r. Nr 85, poz. 539), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970850539>, (dostęp: 13.08.2019 r.).

Ustawa o ochronie zabytków (Dz.U. z dnia 18 listopada 2017 r., Nr 162, poz. 1568), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20031621568> (dostęp: 13.08.2019 r.).

Wybór podstawowych publikacji w języku polskim, dotyczących profilaktyki konserwatorskiej materiałów bibliotecznych

Andrzejewski Jerzy K., *O dokumentacji konserwatorskiej inaczej*, „Notes Konserwatorski” 2003, nr 7, s. 86–93.

Apel o kompleksowy program ochrony narodowego zasobu bibliotecznego, w: *Dziedzictwo kulturowe, zbiory biblioteczne i nowe technologie ich ochrony. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa, 16–17 października 2006 r.* Propozycje i Materiały Nr 70, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2006, s. 180–182; tenże, „Notes Konserwatorski” 2007, nr 11, s. 31–32.

Barański Andrzej, *Problem kwaśnego papieru. Koncepcje badawcze, uwarunkowania i działania praktyczne*, w: *Kwaśny papier. Zagrożenie zbiorów bibliotecznych i archiwalnych*, pod. red. Tomasza Łojewskiego i Zdzisława Pietrzyka, Kraków 2001, s. 67–75.

Barański Andrzej, *Zaangażowanie chemików z Uniwersytetu Jagiellońskiego w działania na rzecz zachowania druków*, „Notes Konserwatorski” 2005, nr 9, s. 20–25.

Barański Andrzej, *O współpracy humanistów i przyrodników w zakresie ochrony dziedzictwa kultury*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości, masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 177–179.

Bieńkowska Barbara, *Ochrona dziedzictwa narodowego w bibliotekach – potrzeby i możliwości*, w: *Ochrona Narodowego Zasobu Bibliotecznego. Materiały i dokumenty ze szkolenia dyrektorów bibliotek, których zbiory w całości lub w części tworzą Narodowy Zasób Biblioteczny, Kraków, kwiecień 2001 r.*, red. Krzysztof Sałaciński, SBP, Warszawa 2001, s. 5–14.

Blüher Agnes, *300 ton i nie widać końca? Masowe odkwaszanie w Szwajcarskiej Bibliotece Narodowej i w Szwajcarii*, w: *„Przeszłość dla przyszłości, masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, (wystąpienia wygłoszone podczas konferencji), pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 133–149.

Błaszczuk Sylwia, *Instrukcja postępowania ze zbiorami bibliotecznymi przed i po katastrofie na podstawie doświadczeń bibliotek*, w: *Ochrona i konserwacja zbiorów*

- bibliotecznych. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa 15–17 października 1998 r.*, Nauka – Dydaktyka – Praktyka, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 1998, s. 114–127.
- Błaszczuk Sylwia, *Instrukcja postępowania ze zbiorami bibliotecznymi przed i po katastrofie na podstawie doświadczeń bibliotek*, „Notes Konserwatorski” 1999, nr 3, s. 116–132.
- Błaszczuk Sylwia, *Ochrona zbiorów na wypadek katastrof i klęsk żywiołowych. Stan prawny w Europie i w Polsce*, w: *Dziedzictwo kulturowe, zbiory biblioteczne i nowe technologie ich ochrony. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa, 16–17 października 2006 r.* Propozycje i Materiały Nr 70, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2006, s. 152–162.
- Bochenek Małgorzata, Michaś-Bailey Anna, *Transformacje w zawodzie konserwatora materiałów archiwalnych – zabezpieczanie i profilaktyka*, „Notes Konserwatorski” 2014, nr 16, Biblioteka Narodowa, s. 7–17.
- Bogacz-Wolska M., *Przyczyny zniszczeń materiałów archiwalnych i metody zapobiegania*, w: *Ochrona zasobu Archiwów Kościelnych*, pod redakcją Anny Laszuk, Warszawa 2012, s. 96–109.
- Bruin de, Gerrit, *Narodowe programy ochrony zbiorów w Holandii*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości, masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 75–81.
- Cedzowa Martina, Bukovski Vladimir, Trnkova Maria, Makova Alena, *Perspektywy masowego odkwaszania papieru w Słowackiej Bibliotece Narodowej*, w: *Zachowajmy przeszłość dla przyszłości. Nowoczesne technologie konserwacji zbiorów bibliotecznych. Materiały z międzynarodowego seminarium, Warszawa, 29–30 marca 2007 r.*, Propozycje i Materiały Nr 71, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2007, s. 101–108.
- Charytoniuk Józef, *Organizacja Zakładu Konserwacji Zbiorów Bibliotecznych*, w: *Konserwacja zbiorów bibliotecznych. Międzynarodowa Narada Ekspertów*, Warszawa, październik 1987, Biblioteka Narodowa, Warszawa 1992, s. 11–16.
- Chlebda Damian K., Łojewski Tomasz, *Obrazowanie hiperspektralne w analizie dokumentów i konserwacji sztuki*, „Notes Konserwatorski” 2016, nr 18, s. 55–75.

- Chlebus Ewa, *Problemy atrybucji, chronologizacji i lokalizacji opraw starych druków w kontekście pracy konserwatora książki*, „Notes Konserwatorski” 2016, nr 18, s. 199–219.
- Chyrczakowska Marzena, *Zabezpieczanie i konserwacja zbiorów w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie*, w: *Ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa 15–17 października 1998 r.*, Nauka – Dydaktyka – Praktyka, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 1998, s. 158–161.
- Ciechańska Marzenna, Chrościcki Wojciech, *Częściowa konserwacja zachowawcza rękopisów i inkunabułów z Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Sandomierzu*, „Notes Konserwatorski” 2005, nr 9, s. 122–134.
- Ciechańska Marzenna, *Konserwacja zbiorów XIX- i XX-wiecznych – specyficzne aspekty*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 243–255.
- Czajka Anna, *Masowa konserwacja i reprografia. Dwie drogi ratowania archiwaliów z XIX i XX wieku w Archiwach Państwowych*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 31–38.
- Czajka Anna, *Konserwacja masowa w archiwach i bibliotekach – różnice i podobieństwa. Uwagi na zakończenie WPR „Kwaśny papier”*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 221–228.
- Czarnocki Dariusz A., *Ochrona zbiorów Biblioteki Narodowej przed niszczeniem biologiczno-chemicznym*, w: *Konserwacja zbiorów bibliotecznych. Międzynarodowa Narada Ekspertów, Warszawa, październik 1987*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 1992, s. 82–88.
- Czmelko Peter, Dostalowa Darina, *Ochrona zbiorów w Bibliotece Uniwersyteckiej w Bratysławie*, w: *Konserwacja zbiorów bibliotecznych. Międzynarodowa Narada Ekspertów, Warszawa, październik 1987*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 1992, s. 16–18.

- Czuczko Jolanta, Pronobis-Bobowska Małgorzata, *Charakterystyka archiwaliów z XIX i początku XX w. z Archiwum Państwowego w Toruniu oraz Archiwum Biblioteki Kórnickiej PAN*, „Notes Konserwatorski” 2008, nr 12, s. 125–145.
- Czuczko Jolanta, Pronobis-Gajdzis Małgorzata, *XIX wieczne oprawy książek w świetle zagadnień konserwatorskich i masowego odkwaszania*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 197–202.
- Czuczko Jolanta, *Ocena stanu zachowania kolekcji dzieł sztuki wykonanych na podłożach papierowych. Propozycja doboru kryteriów i ich interpretacji*, „Notes Konserwatorski” 2012, nr 15, s. 41–58.
- Daszewski Włodzimierz, *Model ochrony zbiorów w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie*, w: *Ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa 15–17 października 1998 r.*, Nauka – Dydaktyka – Praktyka, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 1998, s. 162–166.
- Dobrusina Svetlana, Lobanova Nadieżda, *Masowe odkwaszanie książek w instalacji CSC Book Saver*, w: *Zachowajmy przeszłość dla przyszłości. Nowoczesne technologie konserwacji zbiorów bibliotecznych. Materiały z międzynarodowego seminarium, Warszawa, 29–30 marca 2007*, Propozycje i Materiały Nr 71, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2007, s. 108–110.
- Dobrusina Svetlana, Lobanova Nadieżda, Vovk Natalija S. *Ochrona zasobów książek w Rosji*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 81–97.
- Drewniacki Dariusz, *Międzynarodowe centrum Szkolenia Ochrony Ludności i Dóbr Kultury w Krakowie jako forma upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego*, „Notes Konserwatorski” 2003, nr 7, s. 11–20.
- Drewniewska-Idziak Barbara, Potrzebnicka Ewa, *Analiza ankiety na temat działalności bibliotek w zakresie ochrony i konserwacji zbiorów*, „Notes Konserwatorski” 1998, nr 1, s. 64–74.

- Drewniewska-Idziak Barbara, *Mikrofilmowanie i skanowanie zbiorów jako formy ich ochrony*, w: *Ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa 15-17 października 1998 r.*, Nauka - Dydaktyka - Praktyka, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 1998, s. 66-72.
- Drewniewska-Idziak Barbara, *Stan zachowania zbiorów specjalnych w bibliotekach publicznych*, „Notes Konserwatorski” 1999, nr 3, s. 59-64.
- Drewniewska-Idziak Barbara, *Program ogólnopolskiej akcji mikrofilmowania zbiorów bibliotecznych z XIX i XX wieku z podziałem na regiony*, w: *Ochrona Narodowego Zaspobu Bibliotecznego. Materiały i dokumenty ze szkolenia dyrektorów bibliotek, których zbiory w całości lub w części tworzą Narodowy Zaspob Biblioteczny, Kraków, kwiecień 2001 r.*, red. Krzysztof Sałaciński, SBP, Warszawa 2001, s. 65-76.
- Drewniewska-Idziak Barbara, *Potrzeby bibliotek polskich w zakresie zabezpieczania zbiorów i współpraca międzynarodowa z tym związana*, „Notes Konserwatorski” 2002, nr 6, s. 156-170.
- Drewniewska-Idziak Barbara, E. Stachowska-Musiał, *Ochrona zbiorów w polskich bibliotekach i archiwach*, „Notes Konserwatorski” 2006, nr 10, s. 32-54.
- Dunin-Borkowski Stanisław, *O obowiazkach bibliotekarza* (wybór fragmentów tekstów, dotyczących profilaktyki konserwatorskiej z rozprawy wydanej w 1829 r. we Lwowie, w 150 egzemplarzach), „Notes Konserwatorski” 2003, nr 7, s. 94-96.
- Đurovič Michal, Havlinova Bohuslava, Paulusova Hana, Straka Roman, *Masowe odkwaszanie w Archiwach. Porównanie metod Bookkeeper i CSC Book Saver*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości, masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 151-177.
- Dworiaszina Zinaida P., *Normalizacja prac dotyczących konserwacji zbiorów bibliotecznych*, w: *Konserwacja zbiorów bibliotecznych, Międzynarodowa Narada Ekspertów Warszawa, październik 1987*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 1992, s. 34-38.
- Dyląg Mariusz, Bień Małgorzata, Pruchnik Hanna, Pruchnik Florian, Ułaszewski Stanisław, *Ocena mikologiczna wybranych pomieszczeń użytkowych z określeniem wrażliwości na związki cyanoorganiczne wyizolowanych szczepów grzybów*, „Notes Konserwatorski” 2010, nr 13, s. 89-112.

- Endreß Anna Alena, *Masowe odkwaszanie zbiorów Głównego Archiwum Państwowego Nadrenii Północnej-Westfalii w Niemczech*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 229–239.
- Fabian Bernhard, *Ochrona zbiorów – własne refleksje*, „Notes Konserwatorski” 1998, nr 1, s. 15–35.
- Gołąb Roman, Łojewski Tomasz, *Czy skanowanie jest realnym zagrożeniem dla zbiorów archiwalnych?*, „Notes Konserwatorski” 2012, nr 15, s. 103–110.
- Górska-Wikło Elżbieta, *Konserwacja zbiorów w Archiwum Uniwersytetu w Glasgow*, „Notes Konserwatorski” nr 16, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2014, s. 18–24.
- Grochowski Jacek, *Problematyka kwaśnego papieru i trwałości zapisu drukowego – w aktach prawnych, rezolucjach i normach*, w: *Kwaśny papier. Zagrożenie zbiorów bibliotecznych i archiwalnych*, pod red. Tomasza Łojewskiego i Zdzisława Pietrzyka, Kraków 2001, s. 75–107.
- Grochowski Jacek, *Zastosowanie aktów prawnych i norm w dziedzinie ochrony zbiorów bibliotecznych*, „Notes Konserwatorski” 2002, nr 6, s. 29–62.
- Hanus Jozef, Bajzikova Martina, Bukovsky Vladimir, Hanusova Emilia, *Ochrona dziedzictwa narodowego w archiwach i bibliotekach Republiki Słowackiej*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 55–75.
- Helbig Aleksandra, Gutarowska Beata, *Ocena zanieczyszczenia pleśniami pomieszczeń Oddziałów w Żywcu i Oświęcimiu Archiwum Państwowego w Katowicach*, „Notes Konserwatorski” 2010, nr 13, s. 113–128.
- Hongyan Chen i in., *Historyczna szansa ochrony księzek rzadkich w Chinach*, w: *Zachowajmy przeszłość dla przyszłości. Nowoczesne technologie konserwacji zbiorów bibliotecznych. Materiały z międzynarodowego seminarium, Warszawa, 29–30 marca 2007*, Propozycje i Materiały Nr 71, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2007, s. 59–67.

- Jabłońska Elżbieta, *Biblioteka Kórnicka skarbnicą zbiorów Działyńskich i Zamoyskich. Ocena stanu zachowania starodruków i rękopisów z XIX/XX wieku. Problemy konserwacji i restauracji*, Toruń 2005.
- Jabłońska Elżbieta, *Jak to Tytus i Jan Działyńscy o zbiory Kórnickie dbali? XIX-wieczna konserwacja zapobiegawcza a współczesne tendencje*, w: *Konserwacja zapobiegawcza w muzeach*, Warszawa 2007, s. 27–40.
- Jabłońska Elżbieta, Strzelczyk Alicja B., *Czynniki niszczące zbiory biblioteczne i archiwalne*, „Notes Konserwatorski” 2007, nr 11, s. 46–71.
- Jabłońska Elżbieta, *Ocena stanu zachowania rękopisów z XIX i XX w. ze zbiorów Biblioteki Kórnickiej PAN*, „Notes Konserwatorski” 2007, nr 11, s. 181–195.
- Jarmilko Joanna, Karbowska-Berent Joanna, Strzelczyk-Brąszkiewicz Alicja Barbara, Zykubek Krzysztof, *Zniszczenia mikrobiologiczne zbiorów na tle warunków przechowywania w wybranych bibliotekach i archiwach w Polsce*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo” 2011, z. 42, s. 147–168.
- Jarmińska Danuta, Rams Donata, *Ochrona dziedzictwa naszych dokumentów a trwały papier*, „Notes Konserwatorski” 1998, nr 1, s. 184–193.
- Jarmińska Danuta, Rams Donata, *Ocena stopnia zakwaszenia zbiorów w bibliotekach polskich*, w: *Dziedzictwo kulturowe, zbiory biblioteczne i nowe technologie ich ochrony. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa, 16–17 października 2006 r.*, Propozycje i Materiały Nr 70, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2006, s. 114–123.
- Jarmińska Danuta, Sobucki Władysław, Rams Donata, *Zakwaszenie książek z XIX i XX wieku w polskich bibliotekach*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 239–247.
- Jutrzenka-Supryń Dorota, *Doświadczenia w zakresie konserwacji zbiorów zabytkowych w Bibliotece Elbląskiej. Rola i zadania pracowni konserwacji w zintegrowanych działaniach biblioteki*, „Notes Konserwatorski” 2012, nr 15, s. 7–20.
- Kalnina Rudite, Grinfelde Inga, Bula Ilze, Daugule Iveta, *Ochrona zbiorów w Bibliotece Narodowej Łotwy*, w: *Zachowajmy przeszłość dla przyszłości. Nowoczesne technolo-*

- gie konserwacji zbiorów bibliotecznych. Materiały z międzynarodowego seminarium, Warszawa, 29–30 marca 2007*, Propozycje i Materiały Nr 71, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2007, s. 95–101.
- Karbowska-Berent Joanna, Jarośnińska Dorota, Muszyńska-Graca Maja, *Ocena stopnia narażenia pracowników bibliotek i archiwów na alergię i grzybice w środowisku pracy*, „Notes Konserwatorski” 2007, nr 11, s. 255–266.
- Karbowska-Berent Joanna, Jarmilko Danuta, *Jakość mikrobiologiczna powietrza w magazynach i poziom ATP na obiektach – nowe metody oceny warunków przechowywania zbiorów i stanu ich zachowania*, „Notes Konserwatorski” 2012, nr 15, s. 83–96.
- Karbowska-Berent Joanna, *Dezynfekcja chemiczna zabytków na podłożu papierowym – skuteczność i zagrożenia*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2014.
- Karbowska-Berent Joanna, *Nowe tendencje w dezynfekcji i dezynsekcji zabytków na podłożu papierowym*, Instytut Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2015, nr 2, s. 189–202.
- Klawender Zbigniew, *Mikrofilmy jako formy zastępcze udostępniania zbiorów*, „Notes Konserwatorski” 1998, nr 1, s. 84–87.
- Kolar Jana, Strlič Matija, *Projekty Paper Treat oraz SurveNIR: nauka dla ochrony dziedzictwa piśmienniczego*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 97–99.
- Kozielec Tomasz, *Problematyka oceny stanu zachowania zbiorów fotograficznych: przykłady różnych rozwiązań*, „Notes Konserwatorski” 2015, nr 17, s. 31–52.
- Lenart Bonawentura, *O trwałości papieru książkowego*, „Notes Konserwatorski” 2000, nr 4, s. 126–131.
- Lipińska Agata, Rams Donata, Woźniak Maria, *Masowa konserwacja zbiorów nowszych w Bibliotece Narodowej*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 39–47.

- Lipińska Agata, *Opieka nad dwudziestowiecznymi kolekcjami rękopiśmiennymi na przykładzie archiwów pisarzy, naukowców i ludzi kultury: możliwości nowych technologii konserwatorskich*, „Notes Konserwatorski” 2015, nr 17, s. 15–28.
- Lipińska Agata, *Zadania konserwatorskie w trakcie realizacji digitalizacji zbiorów nowych w ramach projektu „Patrimonium”*, „Notes Konserwatorski” 2017, nr 19, s. 161–169.
- Łojewski Tomasz, *Metody odkwaszania papieru*, w: *Kwaśny papier. Zagrożenie zbiorów bibliotecznych i archiwalnych*, pod. red. Tomasza Łojewskiego i Zdzisława Pietrzyka, Kraków 2001, s. 141–155.
- Łojewski Tomasz, *Europejskie projekty dotyczące konserwacji papieru realizowane na Uniwersytecie Jagiellońskim*, „Notes Konserwatorski” 2007, nr 11, s. 23–26.
- Łojewski Tomasz, Sawoszczuk Tomasz, *Technologia odkwaszania arkuszy i książek w Polsce*, w: *Zachowajmy przeszłość dla przyszłości. Nowoczesne technologie konserwacji zbiorów bibliotecznych. Materiały z międzynarodowego seminarium, Warszawa, 29–30 marca 2007*, Propozycje i Materiały Nr 71, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2007, s. 53–59.
- Łojewski Tomasz, *Trwałość odkwaszonego papieru w zanieczyszczonym środowisku*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 117–126.
- Łojewski Tomasz, Gołab Roman, Thomas Jacob L., *Mikrofedometria – sposób na wyznaczenie światłotrwałości oryginałów*, „Notes Konserwatorski” 2012, nr 15, s. 97–102.
- Maxwell Deborah, *Masowe odkwaszanie w Bibliotece i Archiwach Kanady. Działalność własna i usługi zewnętrzne – porównanie*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 207–221.
- Niuksza Julia P., *Konserwacja dokumentów bibliotecznych: problemy teoretyczne, technologiczne, organizacyjne*, w: *Konserwacja zbiorów bibliotecznych. Międzynarodowa Narada Ekspertów*, Warszawa, październik 1987, Biblioteka Narodowa, Warszawa 1992, s. 38–47.

- Nowak Renata, *Ocena zmian w systemie kontroli obecności owadów w magazynach i zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu po wprowadzeniu systemu IPM (Integrated Pest Management)*, „Notes Konserwatorski” 2016, nr 18, s. 13–31.
- Nowikowa Galina M., Mucha L. W., *Organizacja ochrony zbiorów bibliotecznych. Ukierunkowanie kontrolno-proflaktyczne*, „Notes Konserwatorski” 1999, nr 2, s. 51–63.
- Nowikowa Halina, *Dokumentacja systemu dozoru ekologicznego magazynów bibliotecznych*, „Notes Konserwatorski” 2003, nr 7, s. 97–107.
- Nowikowa Halina, *Ekologiczno-technologiczna koncepcja przechowywania zbiorów dokumentów – szkolenie personelu*, „Notes Konserwatorski” 2007, nr 11, s. 83–97.
- Ohlidalova Martina, Vavrova Petra, *Przechowywanie dokumentów archiwalnych w specjalnych foliach próżniowych, Zachowajmy przeszłość dla przyszłości. Nowoczesne technologie konserwacji zbiorów bibliotecznych.*, *Materiały z międzynarodowego seminarium, Warszawa, 29–30 marca 2007*, Propozycje i Materiały Nr 71, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2007, s. 67–83; tenże, „Notes Konserwatorski” 2008, nr 12, s. 233–254.
- Ogrodzki Piotr, *Proponowane kierunki zmian w przepisach regulujących wywóz i przywóz zabytków*, w: *Dziedzictwo kulturowe, zbiory biblioteczne i nowe technologie ich ochrony. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa, 16–17 października 2006*, Propozycje i Materiały Nr 70, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2006, s. 60–68.
- O potrzebie ratowania dziedzictwa kultury polskiej w zbiorach bibliotecznych i archiwalnych XIX i XX wieku. Memorial*, „Notes Konserwatorski” 1999, nr 2, s. 100–109.
- Panoszewski Konrad, *Działalność konserwatorska w archiwach państwowych*, „Notes Konserwatorski” 2003, nr 7, s. 21–24.
- Panoszewski Konrad, *Zapobieganie destrukcji zbiorów we współczesnej bibliotece*, w: *Dziedzictwo kulturowe, zbiory biblioteczne i nowe technologie ich ochrony. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa, 16–17 października 2006*, Propozycje i Materiały Nr 70, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2006, s. 78–97.
- Paształeniec-Jarzyńska Joanna, *Programy europejskie dotyczące ochrony i konserwacji narodowego dziedzictwa kulturowego we współczesnej Europie*, w: *Dziedzictwo kul-*

- turowe, zbiory biblioteczne i nowe technologie ich ochrony. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa, 16-17 października 2006, Propozycje i Materiały Nr 70, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2006, s. 23-36.*
- Paształeniec-Jarzyńska Joanna, *Europejskie programy dotyczące ochrony i konserwacji dziedzictwa kulturowego*, „Notes Konserwatorski” 2007, nr 11, s. 9-22.
- Perminowa Olga, Stepanowa Tatiana, Burczewa Irina, Manturowska Nina, Popunowa Valentina, Szarikcowa Albina, *Wpływ skanowania na dokumenty, w: Zachowajmy przeszłość dla przyszłości. Nowoczesne technologie konserwacji zbiorów bibliotecznych. Materiały z międzynarodowego seminarium, Warszawa, 29-30 marca 2007, Propozycje i Materiały Nr 71, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2007, s. 83-95; ciż, „Notes Konserwatorski” 2008, nr 12, s. 245-253.*
- Perminowa Olga, Burtseva Irina V., *Masowe odkwaszanie gazet w Rosyjskiej Bibliotece Państwowej, w: Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 267-279.*
- Pich Beata, *Działalność normalizacyjna w celu ochrony zbiorów*, „Notes Konserwatorski” 2000, nr 4, s. 61-68.
- Pieniżek Zofia, *Stan zachowania książek Biblioteki Narodowej konserwowanych w latach 1946-1986, w: Konserwacja zbiorów bibliotecznych. Międzynarodowa Narada Ekspertów, Warszawa, październik 1987, Biblioteka Narodowa, Warszawa 1992, s. 52-57.*
- Pisowadzka Barbara, *Działania profilaktyczne w zakresie ochrony zbiorów w Bibliotece Publicznej m.st. Warszawy*, „Notes Konserwatorski” 1999, nr 2, s. 45-50.
- Platt Dobrosawa, *Zbiory biblioteczne, a dziedzictwo kulturowe Polski. Narodowy zasób biblioteczny, w: Dziedzictwo kulturowe, zbiory biblioteczne i nowe technologie ich ochrony. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa, 16-17 października 2006, Propozycje i Materiały Nr 70, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2006, s. 12-22.*
- Potrzebnicka Ewa, Walczyk Elżbieta, *Wybrane problemy z zakresu dokumentacji konserwatorskiej w Pracowni Konserwacji Książki BN, w: Konserwacja zbiorów bibliotecznych. Międzynarodowa Narada Ekspertów, Warszawa, październik 1987, Biblioteka Narodowa, Warszawa 1992, s. 60-70.*

- Potrzebnicka Ewa, *Problemy konserwacji zbiorów fotograficznych w Bibliotece Narodowej*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej” 1996, nr 2, s. 19–21.
- Potrzebnicka Ewa, *Organizacja i funkcjonowanie służb konserwatorskich w bibliotekach polskich*, w: *Ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa 15–17 października 1998 r.*, Nauka – Dydaktyka – Praktyka, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 1998, s. 128–137.
- Potrzebnicka Ewa, *Typowe zniszczenia zbiorów bibliotecznych spowodowane przez niewłaściwe przechowywanie*, „Notes Konserwatorski” 1999, nr 2, s. 9–15.
- Potrzebnicka Ewa, *Współczesne metody oceny stanu zachowania zbiorów*, „Notes Konserwatorski” 1999, nr 3, s. 40–50.
- Potrzebnicka Ewa, *Organizacja i funkcjonowanie służb konserwatorskich w polskich bibliotekach (na podstawie ankiety)*, „Notes Konserwatorski” 2000, nr 4, s. 159–171.
- Potrzebnicka Ewa, *Charakterystyka typowych zagrożeń i zniszczeń w zbiorach bibliotecznych XIX- i XX-wiecznych*, w: *Kwaśny papier. Zagrożenie zbiorów bibliotecznych i archiwalnych*, pod. red. Tomasza Łojewskiego i Zdzisława Pietrzyka, Kraków 2001, s. 107–123.
- Potrzebnicka Ewa, *Znaczenie dokumentacji konserwatorskiej dla zachowania zbiorów*, w: *Aktualne tendencje ochrony zbiorów bibliotecznych i archiwalnych. Materiały z ogólnopolskich warsztatów konserwatorskich, Warszawa 13–14 czerwca 2002 r.*, Propozycje i Materiały Nr 53, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2002, s. 21–33.
- Potrzebnicka Ewa, *Konserwacja zbiorów bibliotecznych* (Międzynarodowa konferencja „Ochrona zbiorów bibliotecznych – partnerstwo i współpraca” w Moskwie), „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej” 2002, nr 1, s. 44–45.
- Potrzebnicka Ewa, Rams Donata, *Pomoc dla bibliotek czeskich po katastrofalnej powodzi*, „Notes Konserwatorski” 2003, nr 7, 2003, s. 213–219.
- Potrzebnicka Ewa, *Pomoc dla bibliotek czeskich po katastrofalnej powodzi*, EBIB Nr 2/2003 (42) *Digitalizacja i narodowe zasoby elektroniczne – projekty i strategie*, <http://www.ebib.pl/2003/42/potrzebnicka.php>, (dostęp: 9.08.2019).
- Potrzebnicka Ewa, *Błękitna Tarcza*, EBIB Nr 8/2004 (59) *Biblioteki a zagrożenia. Ochrona zasobów*, <http://www.ebib.pl/2004/59/potrzebnicka.php>, (dostęp: 9.08.2019).

- Potrzebnicka Ewa, *Digitalizacja nowoczesną formą tworzenia kopii dokumentów bibliotecznych*, „Notes Konserwatorski” 2005, nr 9, s. 66–77.
- Potrzebnicka Ewa, *Wymagania dotyczące warunków przechowywania materiałów archiwalnych i bibliotecznych*, w: *Dziedzictwo kulturowe, zbiory biblioteczne i nowe technologie ich ochrony. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa, 16–17 października 2006 r.*, Propozycje i Materiały Nr 70, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2006, s. 60–77.
- Potrzebnicka Ewa, *Konserwacja zbiorów bibliotecznych w Polsce – stan obecny i perspektywy*, w: *Zachowajmy przeszłość dla przyszłości. Nowoczesne technologie konserwacji zbiorów bibliotecznych. Materiały z międzynarodowego seminarium, Warszawa, 29–30 marca 2007*, Propozycje i Materiały Nr 71, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2007, s. 9–17.
- Potrzebnicka Ewa, *Co warto wiedzieć o wymogach przechowywania Narodowego Zasobu Bibliotecznego*, „Wiedza Obronna: kwartalnik Towarzystwa Wiedzy Obronnej” 2008, R. 35, nr 1, s. 121–127.
- Potrzebnicka Ewa, *Ochrona zbiorów w Bibliotece Narodowej – 80 lat działalności*, „Notes Konserwatorski” 2010, nr 13, s. 7–14.
- Potrzebnicka Ewa, *Komunikat dotyczący realizacji w Bibliotece Narodowej Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie narodowego zasobu bibliotecznego*, „Zeszyty Naukowe Szkoły Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie” *Ochrona dóbr kultury na wypadek szczególnych zagrożeń – zagrożenia pożarowe i inne miejscowe*, Kraków 2013, s. 37–39.
- Potrzebnicka Ewa, *Powodzie i zalania stałym zagrożeniem dla materiałów bibliotecznych*, „Cenne, Bezcenne, Utracone”, nr 1(86) – 4(89)/2017, http://cennebezczenne.pl/wp-content/uploads/2017/12/CBU-2017-s.19-26-_1998.pdf, (dostęp: 7.09.2019).
- Potrzebnicka Ewa, *Świadomość, strategia i współpraca dla ochrony zbiorów*, „Notes Konserwatorski” 2017, nr 19, s. 15–27.
- Potrzebnicka Ewa, *Ochrona Narodowego zasobu Bibliotecznego*, „Zeszyty Naukowe Szkoły Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie” *Ochrona dóbr kultury na wypadek szczególnych zagrożeń – wybrane aspekty ewakuacji osób i zbiorów*, Kraków 2017, s. 7–16.

- Pronobis-Bobowska Małgorzata, Czuczko Jolanta, *Charakterystyka książek z XIX i początku XX w. z Biblioteki Uniwersyteckiej i Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu*, „Notes Konserwatorski” 2008, nr 12, s. 155–170.
- Rams Donata, *Ochrona dokumentów dźwiękowych*, w: *Konserwacja zbiorów bibliotecznych. Międzynarodowa Narada Ekspertów, Warszawa, październik 1987*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 1992, s. 112–121.
- Rams Donata, Woźniak Maria, *Wpływ światła na zbiory biblioteczne*, „Notes Konserwatorski” 2002, nr 6, s. 125–135.
- Rams Donata, Woźniak Maria, *Katastrofy w bibliotekach. Zapobieganie i likwidacja skutków katastrof*, w: *Kwaśny papier. Zagrożenie zbiorów bibliotecznych i archiwalnych*, pod. red. Tomasza Łojewskiego i Zdzisława Pietrzyka, Kraków 2001, s. 123–141.
- Rams Donata, *Aktualne tendencje ochrony zbiorów bibliotecznych i archiwalnych oraz zapobieganie zagrożeniom w zbiorach*, w: *Aktualne tendencje ochrony zbiorów bibliotecznych i archiwalnych. Materiały z ogólnopolskich warsztatów konserwatorskich, Warszawa 13–14 czerwca 2002 r.*, Propozycje i Materiały Nr 53, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2002, s. 42–59.
- Rams Donata, *Wpływ niektórych zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego na zbiory biblioteczne*, „Notes Konserwatorski” 2003, nr 7, s. 131–162.
- Rams Donata, Ważyńska Joanna, Woźniak Maria, *Ocena stanu zachowania XIX- i XX-wiecznych zbiorów bibliotecznych i archiwalnych. Instrukcja wykonania badań metodą stanfordzką*, „Notes Konserwatorski” 2004, nr 8, s. 164–182.
- Rams Donata, Woźniak Maria, *Wymogi i zalecenia konserwatorskie dotyczące prawidłowego przechowywania i ekspozowania zbiorów bibliotecznych i archiwalnych*, „Notes Konserwatorski” 2004, nr 8, s. 121–137.
- Rams Donata, Jarmińska Danuta, *Laboratorium Chemiczno-Mikrobiologiczne w Bibliotece Narodowej. Organizacja i kierunki badań*, „Notes Konserwatorski” 2006, nr 10, s. 71–90.
- Rams Donata, Zerek Bogdan, Filip, *Działania laboratorium konserwatorskiego zbiorów bibliotecznych na rzecz konserwacji i ochrony zbiorów w Bibliotece Narodowej*, w: *Zacho-*

- wajmy przeszłość dla przyszłości. Nowoczesne technologie konserwacji zbiorów bibliotecznych. Materiały z międzynarodowego seminarium, Warszawa, 29–30 marca 2007, Propozycje i Materiały Nr 71, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2007, s. 23–36.*
- Rodrigues Marcos G., *Ochrona zbiorów bibliotecznych gazet kubańskich*, w: *Konserwacja zbiorów bibliotecznych. Międzynarodowa Narada Ekspertów, Warszawa, październik 1987*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 1992, s. 47–51.
- Rosa Halina, Izabela Damulewicz, *Konserwacja zapobiegawcza zbioru inkunabułów i starych druków Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego „Hosianum” w Olsztynie*, „Notes Konserwatorski” 2004, nr 8, s. 93–104.
- Rosa Halina, *Charakterystyka i kwasowość papierów w książkach XIX i początku XX wieku*, Toruń 2006.
- Rosa Halina, *Kwasowość papierów w książkach z XIX i początku XX w.*, „Notes Konserwatorski” 2007, nr 11, s. 196–206.
- Rosa Halina, Winiarczyk Marta, *Ocena stanu zachowania zbioru gazet i czasopism z lat 1800–1920, zgromadzonych w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu*, „Notes Konserwatorski” 2007, nr 11, s. 207–228.
- Rosa Halina, *Charakterystyka papierów w książkach z XIX i początku XX w. z zarysem historycznym*, „Notes Konserwatorski” 2007, nr 11, s. 229–254.
- Rosa Halina, Wyszomirska Noga Zofia, *Wpływ masowego odkwaszania książek na stan zachowania dziewiętnastowiecznych skór oprawnych*, „Notes Konserwatorski” 2007, nr 11, s. 301–311.
- Rosa Halina, *Zniszczenia skórzanych opraw zabytkowego zbioru książek Biblioteki Klasztoru Franciszkanów w Głubczycach w porównaniu ze zniszczeniami opraw książek z XIX i początku XX wieku*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 205–207.
- Sałaciński Krzysztof, *Ochrona dóbr kultury na wypadek szczególnych zagrożeń (katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktu zbrojnego)*, „Notes Konserwatorski” 1999, nr 3, s. 136–152.
- Sałaciński Krzysztof, *Uwarunkowania związane z opracowaniem planu ochrony zbiorów bibliotecznych*, w: *Ochrona Narodowego Zasobu Bibliotecznego. Materiały i dokumenty*

- ze szkolenia dyrektorów bibliotek, których zbiory w całości lub w części tworzą Narodowy Zasób Biblioteczny, Kraków, kwiecień 2001 r., red. pplk K. Sałaciński, SBP, Warszawa 2001 r. s. 86–92.
- Sałaciński Krzysztof, *Międzynarodowy program „Błękitna Tarcza” – aktualny stan i perspektywy rozwoju*, w: *Dziedzictwo kulturowe, zbiory biblioteczne i nowe technologie ich ochrony. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa, 16–17 października 2006 r.*, Propozycje i Materiały Nr 70, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2006, s. 141–151.
- Sałaciński Krzysztof, *Program Błękitnej Tarczy – pogotowia, pomocy, doradztwa na rzecz zagrożonego dziedzictwa kultury z perspektywy światowej, europejskiej i polskiej – doświadczenia i propozycje działań*, „Zeszyty Naukowe Szkoły Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie” *Ochrona dóbr kultury na wypadek szczególnych zagrożeń – wybrane aspekty ewakuacji osób i zbiorów*, Kraków 2017, s. 19–24.
- Sawoszczuk Tomasz, *Wczesna detekcja aktywności pleśni powodujących biodeteriorację obiektów na podłożu papierowym w oparciu o analizę mikrobiologicznych lotnych związków organicznych*, „Notes Konserwatorski” 2016, nr 18, s.103–128.
- Sawoszczuk Tomasz, Łojewski Tomasz, *Mikroklimat pudeł archiwalnych*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 295–303. Saykova Ginka A., *Aktualny stan i kierunki rozwoju ochrony dokumentów archiwalnych i bibliotecznych w Bułgarii*, w: *Konserwacja zbiorów bibliotecznych. Międzynarodowa Narada Ekspertów, Warszawa, październik 1987*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 1992, s. 24–33.
- Sobucki Władysław, *Ocena stanu zachowania księgozbiorów metodą stanfordzka*, w: *Ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa 15–17 października 1998 r.*, Nauka – Dydaktyka – Praktyka, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 1998, s. 59–65.
- Sobucki Władysław, *Potencjalne zagrożenia dla zbiorów w bibliotekach*, w: *Działania profilaktyczne w bibliotece. Wskazówki metodyczne*, Propozycje i Materiały Nr 21, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 1998, s. 10–13.

- Sobucki Władysław, Rams Donata, *Zagrożenia biologiczne i fizykochemiczne dla zbiorów bibliotecznych*, „Notes Konserwatorski” 1999, nr 2, s. 16–30.
- Sobucki Władysław, *Metoda stanfordzka – sposób oceny stanu księgozbiorów*, „Notes Konserwatorski” 1999, nr 3, s. 50–58.
- Sobucki Władysław, Drewniewska-Idziak Barbara, Michaś Anna, Panoszewski Konrad, *Zasady charakteryzowania stanu zachowania zasobów bibliotecznych i archiwalnych*, „Notes Konserwatorski” 2001, nr 5, s. 47–67.
- Sobucki Władysław, *Ocena metodą stanfordzką stanu zachowania zbiorów z XIX i XX wieku w Bibliotece Narodowej w Warszawie (Informacja wstępna)*, w: *Aktualne tendencje ochrony zbiorów bibliotecznych i archiwalnych*. Materiały z ogólnopolskich warsztatów konserwatorskich, Warszawa 13–14 czerwca 2002 r., Propozycje i Materiały Nr 53, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2002, s. 78–89.
- Sobucki Władysław, *O właściwe pojmowanie słowa „dopuszczalne” przy opisywaniu warunków przechowywania zbiorów*, „Notes Konserwatorski” 2003, nr 7, s. 107–109.
- Sobucki Władysław, Rams Donata, Pudlis Joanna, Jarmińska Danuta, *Ocena metodą stanfordzką stanu zachowania księgozbioru z XIX i XX w. w Bibliotece Narodowej – sprawozdanie końcowe*, „Notes Konserwatorski” 2003, nr 7, s. 110–130.
- Sobucki Władysław, Koziński Zbigniew, Drewniewska-Idziak Barbara, *Stan zachowania księgozbioru z XIX i XX w. w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie*, „Notes Konserwatorski” 2004, nr 8, s. 182–198.
- Sobucki Władysław, Łopuch Wojciech, *Ocena stanu zachowania księgozbioru z XIX i XX w. Książnicy Pomorskiej im. S. Staszica w Szczecinie*, „Notes Konserwatorski” 2004, nr 8, s. 199–213.
- Sobucki Władysław, Drewniewska-Idziak Barbara, Rams Barbara, Jarmińska Danuta, *Zakwaszenie zbiorów w bibliotekach polskich*, „Notes Konserwatorski” 2005, nr 9, s. 36–48.
- Sobucki Władysław, Ogierman Leonard, Drewniewska-Idziak Barbara, Domanik Tamara, *Ocena stanu zachowania księgozbioru z XIX i XX w. w Bibliotece Śląskiej w Katowicach*, „Notes Konserwatorski” 2005, nr 9, s. 135–148.
- Sobucki Władysław, Drewniewska-Idziak Barbara, *Realizacja Wieloletniego Programu Rządowego „Kwaśny Papier” w 2004 r.*, „Notes Konserwatorski” 2005, nr 9, s. 11–19.

- Sobucki Władysław, Grocholska Małgorzata, Drewniewska-Idziak Barbara, Jaskulski Mariusz, Fronczek Katarzyna, *Stan zachowania księgozbioru z lat 1801–2004 w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu*, „Notes Konserwatorski” 2006, nr 10, s. 232–245.
- Sobucki Władysław, *WPR „Kwaśny papier” stan realizacji programu pod koniec 2006 r.*, w: *Dziedzictwo kulturowe, zbiory biblioteczne i nowe technologie ich ochrony. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa, 16–17 października 2006 r.*, Propozycje i Materiały Nr 70, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2006, s. 107–113.
- Sobucki Władysław, Lipińska Agata, Potrzebnicka Ewa, *Początek drogi*, rozm. przepr. Irena Janowska, „Nowe Książki” 2007, nr 10, s. 81.
- Sobucki Władysław, *Zachowajmy przeszłość dla przyszłości. Nowoczesne technologie konserwacji zbiorów bibliotecznych.*, Materiały z międzynarodowego seminarium, Warszawa 29–30 marca 2007, Propozycje i Materiały, Seria wydawnicza SBP, Nr 71, 2007 r., Warszawa, s. 45–53.
- Sobucki Władysław, Drewniewska-Idziak Barbara, *WPR „Kwaśny papier” – rok po roku*, „Notes Konserwatorski” 2008, nr 12, s. 9–34.
- Sobucki Władysław, *Polski program rządowy „Kwaśny papier” – najważniejsze osiągnięcia*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 9–13.
- Stachowska-Musiał Ewa, *Polityka ochrony zbiorów bibliotecznych we współczesnym świecie*, w: *Ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa 15–17 października 1998 r.*, Nauka – Dydaktyka – Praktyka, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 1998, s. 21–30.
- Stachowska-Musiał Ewa, *Organizacja działań profilaktycznych w bibliotece*, w: *Działania profilaktyczne w bibliotece. Wskazówki metodyczne*, Propozycje i Materiały Nr 21, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 1998, s. 27–30.
- Stachowska-Musiał Ewa, *Organizacja ochrony zbiorów w nowej siedzibie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*, „Notes Konserwatorski” 1999, nr 2, s. 39–44.
- Stachowska-Musiał Ewa, *Polityka ochrony zbiorów we współczesnym świecie*, „Notes Konserwatorski” 1999, nr 3, s. 10–20.

- Stachowska-Musiał Ewa, *Przeprowadzka zbiorów a problem ich ochrony, Z doświadczeń Biblioteki Uniwersyteckiej*, „Notes Konserwatorski” 2000, nr 4, s. 69–74.
- Stachowska-Musiał Ewa, *Zastosowanie techniki cyfrowej w ochronie dziedzictwa intelektualnego i kulturowego*, „Notes Konserwatorski” 2004, nr 8, s. 47–60.
- Stachowska-Musiał Ewa, *Zasady ochrony zbiorów w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie*, „Notes Konserwatorski” 2004, nr 8, s. 138–146.
- Stachowska-Musiał Ewa, *Ochrona narodowego dziedzictwa piśmienniczego w realiach polskich bibliotek*, w: *Dziedzictwo kulturowe, zbiory biblioteczne i nowe technologie ich ochrony. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa, 16–17 października 2006 r.*, Propozycje i Materiały Nr 70, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2006, s. 37–54.
- Stachowska-Musiał Ewa, *Współpraca międzynarodowa a upowszechnienie nowoczesnych metod ochrony zbiorów*, w: *Zachowajmy przeszłość dla przyszłości. Nowoczesne technologie konserwacji zbiorów bibliotecznych.*, *Materiały z międzynarodowego seminarium, Warszawa, 29–30 marca 2007*, Propozycje i Materiały Nr 71, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2007, s.83–95; taż, „Notes Konserwatorski” 2008, nr 12.
- Stachowska-Musiał Ewa, *Ochrona Narodowego Zasobu Bibliotecznego w polskich bibliotekach*, „Wiedza Obronna: kwartalnik Towarzystwa Wiedzy Obronnej” 2008, R. 35, nr 1 s.128–134.
- Stefańczyk Elżbieta, Woźniak Maria, *Perspektywy zastosowania technologii C 900 do odkwaszania archiwalnych zasobów arkuszowych w Bibliotece Narodowej*, „Notes Konserwatorski” 2006, nr 10, s. 60–70.
- Strzelczyk Alicja B., Zykubek Krzysztof, *Ocena zniszczeń mechanicznych, fizykochemicznych i mikrobiologicznych zbiorów z lat 1800–1914, przechowywanych w czterech polskich placówkach bibliotecznych i archiwalnych*, „Notes Konserwatorski” 2007, nr 11, s. 160–180.
- Strzelczyk Alicja B., Karbowska-Berent Joanna, Górny Rafał, Jarosińska Dorota, Zykubek Krzysztof, *Zagrożenia biologiczne zbiorów bibliotecznych i zdrowia pracowników na podstawie badań przeprowadzonych w ramach grantu „Kwaśny papier”*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 257–261.

- Szalla-Kleemann Aleksandra, Szyba Marian, *Wstępna ocena stanu zachowania czasopism krakowskich z lat 1860–1890 w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej*, w: *Kwaśny papier. Zagrożenie zbiorów bibliotecznych i archiwalnych*, pod. red. Tomasza Łojewskiego i Zdzisława Pietrzyka, Kraków 2001, s. 169–179.
- Szalla-Kleemann Aleksandra, *Selekcja materiałów do masowego odkwaszania w Klinice Papieru Biblioteki Jagiellońskiej*, „Notes Konserwatorski” 2008, nr 12, s. 254–263.
- Szalla-Kleemann Aleksandra, Szklanny Katarzyna, *Konserwacja zbiorów bibliotecznych w ramach projektów z własnym finansowaniem. Doświadczenia Biblioteki Jagiellońskiej*, „Notes Konserwatorski” 2010, nr 13, s. 39–50.
- Szklanny Katarzyna, *Organizacja masowego zabezpieczania zbiorów w Bibliotece Jagiellońskiej*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 15–29.
- Szostak-Kot Jadwiga, *Mikrobiologiczne zagrożenia papieru*, w: *Kwaśny papier. Zagrożenie zbiorów bibliotecznych i archiwalnych*, pod. red. Tomasza Łojewskiego i Zdzisława Pietrzyka, Kraków 2001, s. 155–169.
- Szostak-Kot Jadwiga, Błyskał Barbara, *Metodyka postępowania z zakażonym mikrobiologicznie papierem*, w: *Wystąpienia wygłoszone podczas konferencji „Przeszłość dla przyszłości. Masowe zabezpieczanie zasobów bibliotek i archiwów”*, pod red. Tomasza Łojewskiego, Kraków 2010, s. 261–267.
- Szymański Bartosz, *Problematyka konserwatorska zbiorów dawnych w realizacji projektu „Patrimonium”*, „Notes Konserwatorski” 2017, nr 19, s. 171–179.
- Tryfon Teresa, *Centralne Laboratorium, Konserwacji Archiwaliów w latach 1949–1999*, „Notes Konserwatorski” 2010, nr 14, s. 15–32.
- Tymińska Agnieszka, *Zasady utrzymywania czystości w magazynach bibliotecznych i w księgozbiorach*, w: *Działania profilaktyczne w bibliotece. Wskazówki metodyczne*, Propozycje i Materiały Nr 21, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 1998, s. 14–16.

- Tymińska Agnieszka, Zerek Bogdan, Filip, *Zabezpieczenie zbiorów przed skażeniami mikrobiologicznymi*, w: *Dziedzictwo kulturowe, zbiory biblioteczne i nowe technologie ich ochrony. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa, 16-17 października 2006 r.*, Propozycje i Materiały Nr 70, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2006, s. 98-106.
- Vylegżanina Tamara, *Konserwacja zbiorów książkowych w bibliotekach ukraińskich*, w: *Zachowajmy przeszłość dla przyszłości. Nowoczesne technologie konserwacji zbiorów bibliotecznych. Materiały z międzynarodowego seminarium, Warszawa, 29-30 marca 2007*, Propozycje i Materiały Nr 71, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2007, s. 83-95; też, „Notes Konserwatorski” 2008, nr 12, s. 110-115.
- Węgiel Rafał, *Zjawisko przestępczości przeciwko dobrom kultury*, w: *Ochrona Narodowego Zasobu Bibliotecznego. Materiały i dokumenty ze szkolenia dyrektorów bibliotek, których zbiory w całości lub w części tworzą Narodowy Zespół Biblioteczny, Kraków, kwiecień 2001 r.*, red. Krzysztof Sałaciński, SBP, Warszawa 200, s. 55-64.
- Wiercińska Magdalena, *Rola konserwatora w realizowaniu oczekiwań społeczeństwa wobec archiwów państwowych*, „Notes Konserwatorski” 2017, nr 19, s. 29-38.
- Winiarczyk Marta, Rosa Halina, *Ocena stanu zachowania zbioru gazet i czasopism z lat 1800-1920, zgromadzonych w WBP – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu*, „Notes Konserwatorski” 2007, nr 11, s. 207-228.
- Wojciechowski Przemysław, *Ochrona i konserwacja zasobu archiwów państwowych w połowie XX w.*, „Notes Konserwatorski” 2010, nr 13, s. 15-38.
- Wojdyła Barbara, *Konserwacja i zabezpieczanie zbiorów w BG UMK w Toruniu*, w: *Ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa 15-17 października 1998 r.*, Nauka - Dydaktyka - Praktyka, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 1998, s. 148-151.
- Wojdyła Barbara, Winiarczyk Marta, *Konserwacja zapobiegawcza – warsztaty toruńskie (Toruń, 25-28 maja 2004 r.)*, „Notes Konserwatorski” 2005, nr 9, s. 219-224.
- Wojtczak Mirosława, *Ustalenie priorytetów wyboru i zasad znakowania najcenniejszych zbiorów w bibliotekach*, w: *Działania profilaktyczne w bibliotece. Wskazówki metodyczne*, Propozycje i Materiały Nr 21, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 1998, s. 17-26.
- Wojtczak Mirosława, *Kryteria wyboru i specyfikacji najcenniejszych zbiorów bibliotecznych – uwagi konserwatora zabytków*, w: *Dziedzictwo kulturowe, zbiory biblioteczne i nowe*

- technologie ich ochrony. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa, 16-17 października 2006 r.*, Propozycje i Materiały Nr 70, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2006, s. 163-171.
- Wołosz Jan, *Ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych w działalności IFLA*, „Notes Konserwatorski” 1999, nr 3, s. 21.
- Woźniak Maria, Sobucki Władysław, *Ochrona zbiorów w Bibliotece Narodowej w Warszawie*, „Notes Konserwatorski” 1998, nr 1, s. 75-83.
- Woźniak Maria, *Perspektywy rozwoju działalności w zakresie ochrony i konserwacji zbiorów w bibliotekach*, w: *Ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa 15-17 października 1998 r.*, Nauka - Dydaktyka - Praktyka, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 1998, s. 73-78.
- Woźniak Maria, *Profilaktyka i zabezpieczanie zbiorów bibliotecznych*, „Notes Konserwatorski” 1999, nr 2, s. 31-38.
- Woźniak Maria, *Ochrona i konserwacja zbiorów w bibliotekach polskich - dotychczasowe osiągnięcia i perspektywy rozwoju*, „Notes Konserwatorski” 1999, nr 3, s. 30-39.
- Woźniak Maria, *Wybrane problemy ochrony zbiorów bibliotecznych, wynikające z praktyki konserwatorskiej*, „Notes Konserwatorski” 2001, nr 5, s. 25-30.
- Woźniak Maria, *Nowe spojrzenie na działalność konserwatorską w bibliotekach*, w: *Aktualne tendencje ochrony zbiorów bibliotecznych i archiwalnych. Materiały z ogólnopolskich warsztatów konserwatorskich, Warszawa 13-14 czerwca 2002 r.*, Propozycje i Materiały Nr 53, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2002, s. 7-20.
- Woźniak Maria, Rams Donata, *Aktualne tendencje ochrony i konserwacji zbiorów bibliotecznych*, „Notes Konserwatorski” 2003, nr 7, s. 53-64.
- Woźniak Maria, *Tradycyjna konserwacja na tle masowych technologii ratowania zbiorów*, w: *Zachowajmy przeszłość dla przyszłości. Nowoczesne technologie konserwacji zbiorów bibliotecznych.*, *Materiały z międzynarodowego seminarium, Warszawa, 29-30 marca 2007*, Propozycje i Materiały Nr 71, Seria wydawnicza SBP, Warszawa 2007, s. 17-23.
- Woźniak Maria, *Rekonstruować czy traktować zachowawczo - dylematy konserwatorskie*, „Notes Konserwatorski” 2008, nr 12, s. 35-46.

- Wysocki Adam, *Program węzłowy IFLA w dziedzinie ochrony i konserwacji zbiorów*, w: *Konserwacja zbiorów bibliotecznych. Międzynarodowa Narada Ekspertów*, Warszawa, październik 1987, Biblioteka Narodowa, Warszawa 1992, s. 7–11.
- Zasady eksponowania obiektów archiwalnych. Wytoczne International Council on Archives*. Praca zbiorowa Komitetu ICA ds. Ochrony Archiwów w Warunkach Klimatu Umiarkowanego (CPTE 2002–2006), International Council on Archives. Committee on Preservation of Archives in Temperate Climates, red. Agata Lipińska, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2008.
- Zerek Bogdan Filip, *Profilaktyka konserwatorska wobec problemu oświetlenia podczas wystaw*, „Notes Konserwatorski” 2017, nr 19, s. 39–58.
- Zerek Bogdan Filip, Piechal Jakub, *Ocena skuteczności koreańskiego systemu fumigacji olejkami eterycznymi BIO-MASTER*, „Notes Konserwatorski” 2017, nr 19, s. 85–102.
- Zyska Bronisław, *Ochrona zbiorów bibliotecznych przed zniszczeniem*, t. 1, *Charakterystyka materiałów w zbiorach bibliotecznych*, Katowice 1991.
- Zyska Bronisław, *Ochrona zbiorów bibliotecznych przed zniszczeniem*, t. 2, *Czynniki niszczące materiały w zbiorach bibliotecznych*, Katowice 1993.
- Zyska Bronisław, *Ochrona zbiorów bibliotecznych przed zniszczeniem*, t. 3, *Działania profilaktyczne w bibliotece*, Katowice 1994.
- Zyska Bronisław, *Ochrona zbiorów bibliotecznych przed zniszczeniem*, t. 4, *Katastrofy w bibliotekach – przyczyny, zapobieganie i akcje ratunkowe*, Katowice 1998.
- Zyska Bronisław, *Zagrożenia dla zbiorów bibliotecznych u progu XXI wieku*. w: *Ochrona Narodowego Zasobu Bibliotecznego*. Materiały i dokumenty ze szkolenia dyrektorów bibliotek, których zbiory w całości lub w części tworzą Narodowy Zasób Biblioteczny, Kraków, kwiecień 2001 r., red. Krzysztof Sałaciński, SBP, Warszawa 2001, s. 15–24.